

Αγγελική Πράππα, Αθανάσιος Καραπέτσας, Δράσεις του Προγράμματος "Εκπαιδευτική Ένταξη Τσιγγανοπαίδων" στο νομό Βοιωτίας. Σχολιασμός και προβληματισμοί επί των εγκυκλίων του ΥΠΕΠΘ σχετικά με τη φοίτηση και εκπαίδευση των Τσιγγανοπαίδων στα δημόσια σχολεία

Καταρχήν έχετε τα χαιρετίσματα από το συνεργάτη μου, ο οποίος δυστυχώς εδώ και δύο-τρία χρόνια έχει πέσει θύμα αυτοκινητιστικού δυστυχήματος και δεν μετακινείται, δηλαδή μετακινείται μόνο με Π, οπότε ήταν πολύ δύσκολο να έρθει εδώ.

Θα σας αναφέρω τις δράσεις του Προγράμματος στο νομό Βοιωτίας, σε ολόκληρη σχεδόν την επικράτεια του οποίου υπάρχουν Τσιγγάνοι. Πιο συγκεκριμένα, έχουμε Τσιγγάνους: (α) στη Λιβαδειά, οι οποίοι είναι ενταγμένοι, και κατά καιρούς έχουμε και σκηνίτες, (β) στον Ορχομενό, οι οποίοι είναι ενταγμένοι και αυτοί, (γ) στο Ρωμείο, ένα χωριό δίπλα στον Ορχομενό, οι οποίοι και εκεί είναι ενταγμένοι, (δ) στη Θήβα όπου υπάρχουν και ενταγμένοι Τσιγγάνοι και δύο μεγάλοι καταυλισμοί, ενίοτε και τρίτος καταυλισμός. Αυτή είναι η περιοχή μέσα στην οποία δρούμε. Και η Αλίαρτος είναι μια περιοχή όπου βρίσκονται Τσιγγάνοι, αλλά πρόκειται για μία ομάδα που άλλοτε είναι στη Λιβαδειά, άλλοτε στη Θήβα και άλλοτε είναι στην Αλίαρτο. Είναι οι περιφερόμενοι Τσιγγάνοι μας αυτοί.

Το Πρόγραμμα, λοιπόν, υλοποιείται στο νομό μας από το 1998 έως το 2001. Ας ξεκινήσουμε από τη Λιβαδειά, όπου έχουμε ένα σύνολο 100 περίπου μαθητών. Από αυτούς 22 έχουν ελλιπή φοίτηση -αυτά τα στοιχεία είναι τα περσινά, αλλά και τα φετινά είναι πάνω κάτω τα ίδια, γι' αυτό και δεν φτιάξαμε καινούριο πίνακα-, 48 έχουν κανονική φοίτηση, 32 διέκοψαν, 64 προάγονται, 5 προάγονται ή απολύονται και έχουμε και 28 παιδιά για επανάληψη τάξης. 44 παιδιά -και αυτό έχει μεγάλη σημασία- είναι στην ειδική τάξη. Και μιλάμε για ειδικές τάξεις όπου σε μία τουλάχιστον από αυτές που γνωρίζουμε, στο 2^ο Δημοτικό σχολείο Ορχομενού, ο δάσκαλος είναι ένας πραγματικός εργάτης,

ασχολείται και ενδιαφέρεται πραγματικά. Δεν είναι εκεί για να φάει το σχετικό επίδομα, όπως γίνεται συνήθως. Παρόλα αυτά το ποσοστό είναι αρκετά χαμηλό.

Κάποια στιγμή είχαν εμφανιστεί στη Λιβαδειά περιφερόμενοι Τσιγγάνοι, άνθρωποι, δηλαδή, που έρχονται για κάποιους μήνες, φεύγουν, ξαναέρχονται και γυρνάνε γύρω-γύρω από το νομό. Συνεργαστήκαμε με τον προϊστάμενο (αναφερόμαστε τώρα στο σχολείο και τις εκπαιδευτικές αρχές, τους διάφορους φορείς), πήγαμε στους καταυλισμούς, κάναμε μια προσπάθεια να τους πείσουμε να έρθουν, δεν είχαν και μεγάλη αντίρρηση οι άνθρωποι, αλλά έφυγαν από κει όταν ειτέλεσαν το καθήκον τους, δηλαδή όταν ψήφισαν το δήμαρχο που βγήκε. Μετά ξαφνικά εξαφανίστηκαν όλοι από την περιοχή αυτή.

Το 1999-2001 καταφέραμε να γράψουμε ένα μαθητή στο σχολείο λίγο καθυστερημένα. Με προσπάθειες πολλές και συνεργασία με τη δασκάλα και με το διευθυντή του σχολείου και με παράδοση ιδιαίτερων μαθημάτων στο μαθητή, ο τελευταίος κατάφερε και έφτασε μέχρι το σημείο να διαβάζει και να γράφει. Δυστυχώς, όμως, έφυγε μετά, πήγε στον Ορχομενό, η μητέρα του υποσχέθηκε ότι θα συνεχίσει το σχολείο, τελικά δεν συνέχισε το σχολείο και είναι εκτός σχολείου αυτή τη στιγμή.

Όταν ήταν οι Τσιγγάνοι στη Λιβαδειά, υπήρχαν έξι μαθητές και μάλιστα από την οικογένεια του φυσικού αρχηγού τους, οι οποίοι είχαν μπει σε ένα σχολείο στην τάξη υποδοχής, αλλά και αυτοί διέκοψαν τη φοίτηση με το φευγικό τους από την περιοχή.

Σε τοπική και νομαρχιακή αυτοδιοίκηση υπήρχε μια συνεργασία με το νομάρχη για τη μεταφορά των μαθητών γενικότερα του νομού και κάποιες συνεντεύξεις και επικοινωνία με το δήμαρχο της Λιβαδειάς, τον κο Παλαιολόγο, για να δούμε πώς θα λυθεί το ζήτημα της στέγασης και πού τελικά θα μείνουν οι Τσιγγάνοι. Υπήρχε μια πρόταση να αγοραστεί από το δήμο ένα οικόπεδο, θα δάνειζε λίγα χρήματα ο δήμος στους Τσιγγάνους και σιγά-σιγά εκείνοι θα τον αποπλήρωναν, αγοράζοντας και την ιδιοκτησία του

χώρου. Δυστυχώς, δεν έχει βρεθεί ακόμη το κατάλληλο οικόπεδο. Ο δήμαρχος προτείνει κάτι που δεν δέχονται οι Τσιγγάνοι και συνεχίζεται αυτή η κατάσταση. Με τελευταία επικοινωνία που είχαμε ίσως έχει πληροφορηθεί και ο δήμαρχος ότι υπάρχουν στεγαστικά προγράμματα τώρα τελευταία και δείξει περισσότερο ενδιαφέρον για αυτό.

Όσον αφορά τους φορείς, με τη Ν.Ε.Λ.Ε. είχαμε μια καλή επικοινωνία, μιας και η Ν.Ε.Λ.Ε. της Βοιωτίας είχε μια καλή δράση τα προηγούμενα χρόνια και είχε μια καλή επαφή. Ξέρουμε ότι όλοι στη Ν.Ε.Λ.Ε. κάνουν επιμορφώσεις ενηλίκων τσιγγάνων. Μας δόθηκαν κάποια στοιχεία στην αρχή που είχαμε εμπλοκή με το Πρόγραμμα. Από τη Διεύθυνση Υγείας και Πρόνοιας έγινε μια προσπάθεια να εμβολιαστούν τα παιδιά, αλλά απέτυχε και αυτή η προσπάθεια, γιατί δεν υπήρχε προσωπικό που θα πάει στους καταυλισμούς να κάνει τον εμβολιασμό, δεν υπήρχε σχολείο που να πηγαίνουν τα παιδιά και να τα "μαντρώσουμε" για να κάνουμε τον εμβολιασμό, οπότε και αυτό ματαιώθηκε.

Στις επαφές μας με την τσιγγάνικη κοινωνία και οικογένεια, γίνονται επισκέψεις, όπως όλοι κάνουμε, στους καταυλισμούς και στα σπίτια των Τσιγγάνων -ειδικά της Λιβαδειάς, που είναι ενταγμένοι στην κοινωνία, στην περιοχή της Αγίας Παρασκευής, για ευαισθητοποίηση και, ας το πούμε έτσι, και πληροφόρηση για το πόσο αναγκαίο είναι το σχολείο και να σταματήσει αυτή η ελλιπής φοίτηση που υπάρχει. Ειδικά στην περιοχή αυτή, στο 7^ο Δημοτικό σχολείο, γράφονται καμιά δεκαριά παιδιά το χρόνο, παρακολουθούν τα πέντε ή τα τέσσερα... Το κακό είναι ότι γράφονται τα παιδιά και παρακολουθούν την ειδική τάξη, σε μια τάξη δεκαπέντε μαθητών. Φυσικά καταλαβαίνετε ότι δεν υπάρχει αποτέλεσμα μαθησιακό έτσι.

Φέτος είχαμε ένα παράξενο συμβάν. Έρχεται η προϊσταμένη του όμορου νηπιαγωγείου και μου λέει: "Αγγελική, θέλω τη βοήθειά σου. Υπάρχουν παιδιά έξω από το σχολείο, παιδιά τα οποία δημιουργούν πρόβλημα, γιατί έχουν κάνει συμμορίες, και θέλουμε να δούμε τι θα κάνουμε τώρα. Να τα βάλουμε

μέσα στο σχολείο είτε στο νηπιαγωγείο είτε στο δημοτικό, γιατί υπάρχουν και άλλοι μέσα στην περιοχή". Δηλαδή, φτάσανε και έρχονται πλέον δάσκαλοι και νηπιαγωγοί, ζητάνε τη βοήθειά μας, γιατί πλέον είναι ενοχλητική η παρουσία των παιδιών που είναι εκτός σχολείου. Όταν γίνεται ενοχλητική η παρουσία τους, έχουν κάνει συμμορίες και κάνουν καταστροφές στο νηπιαγωγείο, στο δημοτικό σχολείο, τότε ζητάνε τη βοήθεια. Υπάρχουν πολλές εκδοχές και πολλές ερμηνείες σε αυτό. Δηλαδή, ξέρουμε πολύ καλά ότι και η προϊστάμενη και ο διευθυντής του σχολείου είναι υποχρεωμένοι να ψάξουν και να βρουν τα παιδιά αυτά. Από την άλλη, ξέρουν ότι υπάρχει ένα Πρόγραμμα στο νομό Βοιωτίας που υλοποιείται, γιατί υπάρχει κάποια υπεύθυνη που τρέχει για αυτά τα πράγματα. Δεν θα αρχίσω τώρα να μοιράζω ευθύνες. Καλό είναι που συμβαίνει αυτό, εγώ το παίρνω σαν θετικό, απλά δίνεται μια ευκαιρία να λειτουργήσουμε όλοι μαζί αυτή τη στιγμή, να συμπράξουμε και ο προϊστάμενος, με τον οποίο κουβεντιάσαμε το θέμα, ζητάει μια πλήρη καταγραφή των παιδιών που είναι εκτός σχολείου. Η καταγραφή αυτή είναι πάρα πολύ δύσκολη, αλλά σκεφτόμαστε να ανατρεξουμε και στη στρατιωτική υπηρεσία, αλλά γνωρίζουμε, επίσης, ότι κάθε δήμος στην αρχή και στο τέλος της χρονιάς στέλνει καταστάσεις στα σχολεία με τα παιδιά που είναι σε ηλικία εγγραφής και στα νηπιαγωγεία και στο δημοτικό σχολείο. Και εγώ το πληροφορήθηκα πρόσφατα αυτό, δεν το γνώριζα. Αυτό είναι ένα στοιχείο που μπορούμε να το χρησιμοποιήσουμε αρκετά καλά, για να μάθουμε τελικά ποιοι είναι απέξω και ποιοι είναι μέσα. Και θα δούμε και την εξέλιξη.

(κος Παπακωνσταντίνου:) Μπορώ να διακόψω; Αυτό ήταν ένα μέτρο το οποίο είχε ληφθεί για την υποστήριξη του ενιαίου σχολείου στα πλαίσια της μεταρρύθμισης 1976-1977, όταν Υπουργός Παιδείας ήταν ο Γεώργιος Ράλλης. Με το μέτρο αυτό -τότε δεν ήταν όπως είναι σήμερα η κοινωνία, ήταν κλειστές ακόμη η κοινωνίες- ήξερε ο κοινοτάρχης ή ο δήμαρχος ποια παιδιά είχαν την ηλικία για να εγγραφούν στην πρώτη δημοτικού. Έστειλε, λοιπόν, τον Ιούνιο ή

στις αρχές οπωσδήποτε του Σεπτεμβρη τον κατάλογο με τα παιδιά τα οποία ήταν υποχρεωμένα να φοιτήσουν στην πρώτη δημοτικού. Με αυτό τον τρόπο λειτουργούσε η συνταγματική επιταγή για την υποχρεωτική εκπαίδευση, που σήμανε σε μεγάλο βαθμό και ήταν ένας σταθμός για τη γενίκευση της εκπαίδευσης τη δεκαετία του '70, αμέσως μετά τη χούντα. Ήταν ένα μέτρο το οποίο, όμως ξεχάστηκε, πρέπει να πω, ατόνησε, χωρίς να έχει εξαφανιστεί. Υπάρχουν συνεπείς δήμαρχοι, συνεπείς -παρόλο που δεν έχουμε- κοινοτάρχες, οι οποίοι κοινοποιούν τέτοια χαρτιά, όχι πάντα και παντού.

Φαίνεται από τους πίνακες ποια είναι η πρόοδος της φοίτησης των παιδιών. Και βλέπουμε, επίσης, ότι στην ειδική τάξη είναι το 43 % και στην κανονική τάξη το 57%. Δεν χρειάζεται να γίνει σχολιασμός σε αυτό.

Πάμε τώρα στον Ορχομενό, όπου έχουμε περίπου 1.500 ενταγμένους Τσιγγάνους. Είναι σε δύο σχολεία. Στο ένα σχολείο έχει γίνει φροντιστηριακό τμήμα Τσιγγάνων -για το φροντιστηριακό τμήμα θα μιλήσουμε αργότερα-, λειτουργεί σαν ενισχυτική τάξη, σαν παράλληλη τάξη τυπικά, αλλά στην ουσία είναι μια ξεχωριστή τάξη μέσα στο σχολείο. Τα παιδιά παρακολουθούν και το φροντιστηριακό τμήμα, πάνε και στην ειδική τάξη του σχολείου -όπως σας είπα είναι αυτός ο δάσκαλος-, αλλά παρόλα αυτά, ενώ στο 1^ο Δημοτικό σχολείο Ορχομενού είναι 35 εγγραφέντες και στο 2^ο Δημοτικό είναι 50, έχουμε και εκεί πολύ μεγάλη διαρροή και πολύ χαμηλή σχολική πρόοδο.

Ένα άλλο που είναι αξιοσημείωτο για τον Ορχομενό είναι ο δημοτικός παιδικός σταθμός που υπάρχει εκεί με εγγεγραμμένα 35 παιδιά. Τα 30 είναι τσιγγάνικης καταγωγής και πάνε εκεί, το γνωρίζω πολύ καλά, γιατί υπάρχει το συσσίτιο. Έγιναν προσπάθειες να δημιουργηθεί φέτος ένα παράρτημα ενός νηπιαγωγείου -έχει τρία νηπιαγωγεία ο Ορχομενός- και να συστεγαστεί με τον παιδικό σταθμό. Διαβουλευσεις με το δημοτικό συμβούλιο για να πάρουμε την άδεια, με τον προϊστάμενο για να υποσχεθεί ότι θα στείλει νηπιαγωγό και ότι

θα δεχτεί να γίνει η συλλειτουργία, με τη διευθύντρια του παιδικού σταθμού... Τελικά κόλλησε και αυτό το πράγμα ελλείπει θεσμικού πλαισίου. Δεν ξέραμε ποιος τι αρμοδιότητες θα έχει τις ώρες λειτουργίας. Αν κάποιο παιδάκι -αυτό ήταν το πρόβλημα- χτυπήσει την ώρα που είναι η νηπιαγωγός μέσα και κάνει το πρόγραμμά της, ποιος θα έχει την ευθύνη, η νηπιαγωγός ή η διευθύντρια του παιδικού σταθμού; Αυτή την ευθύνη δεν την ανέλαβε κανείς, ούτε ο προϊστάμενος ούτε η διευθύντρια, ούτε και οποιαδήποτε αναπληρώτρια νηπιαγωγός που θα πήγαινε εκεί πέρα και θα ήταν ξένη στο χώρο. Οπότε ματαιώθηκε και θα δούμε πάλι του χρόνου τι θα κάνουμε με αυτό.

Είναι πολύ μεγάλο κρίμα, γιατί όταν γνωρίζουμε ότι σε πολλά νηπιαγωγεία της Βοιωτίας εφαρμόζονται προγράμματα ενισχυτικής διδασκαλίας ή προγράμματα της διαθεματικής προσέγγισης της γλώσσας και των μαθηματικών στο νηπιαγωγείο, και ξέρουμε ότι τα παιδιά από το νηπιαγωγείο ξεκινάνε την πρώτη δημοτικού ξέροντας ήδη να διαβάζουν και να γράφουν, φανταστείτε τι μεγάλη ανισότητα υπάρχει όταν παιδάκια του Ορχομενού δεν έχουν πάει καθόλου νηπιαγωγείο. Δηλαδή, στα τρία νηπιαγωγεία του Ορχομενού αυτή τη στιγμή είναι 5 τσιγγανάκια γραμμένα, τα 30 είναι στον παιδικό σταθμό. Πώς να μην έχουμε μετά τα αποτελέσματα αυτά, όσες προσπάθειες και να κάνουν οι δάσκαλοι;

Με την τσιγγάνικη κοινωνία του Ορχομενού θα έλεγα ότι δεν έχω μεγάλη επαφή, γιατί είναι πολύ μεγάλος πληθυσμός και απ' ό,τι καταλάβατε είναι και μεγάλος ο χώρος στον οποίο κινούμαστε. Έτσι, δεν έχω προσωπική επαφή με τους τσιγγάνικες οικογένειες.

Με το σύλλογο γονέων και κηδεμόνων είχαμε κάνει μια ημερίδα για τη σχολική αποτυχία και την υποεπίδοση, τους καλέσαμε και αυτό ήταν, δεν τους είδαμε και πολύ.

Πάμε στην Αλίαρτο τώρα, όπου εκεί είναι μια πολύ πονεμένη ιστορία. Στην Αλίαρτο υπάρχουν Τσιγγάνοι όταν τους χρειάζονται να μαζέψουν τα καρπούζια, τις ντομάτες, τα κρεμμύδια κτλ. Ο δήμαρχος, με τον οποίο

προσπαθήσαμε να έχουμε επικοινωνία και γραπτή και προφορική, μας αγνόησε τελείως. Οι Τσιγγάνοι μένανε σε ένα χώρο που ήταν στα σύνορα της Αλιάρτου με το Μαυρομάτι και κανένας δήμαρχος δεν τους αναλάμβανε ("α, δεν είναι δικοί μου, είναι του αλλουνού"). Τους διώζανε από κει και εδώ και ένα χρόνο περιφέρονται μία στη Λιβαδειά, μία στην Παλιοπαναγιά, μία στην Αλιάρτο, μία έξω από τη Θήβα. Κάποια στιγμή προσπάθησαν να επικοινωνήσουν και με τον Δίκτυο Ρομ για την κατάσταση αυτή. Δεν φταίει το Δίκτυο Ρομ για τίποτα από αυτό, απλά ξανάφυγαν οι άνθρωποι από εκεί. Δεν μπορούμε να τους πιάσουμε πουθενά. Μένουν ένα-δυο μήνες το πολύ και μετά ξαναφεύγουν.

Για αυτούς είχαμε φτάσει σε σημείο να έρθουμε προειλογικά σε επικοινωνία ακόμη και με έναν βουλευτή του νομού, μήπως δούμε φως από εκεί. Συγκεντρώσαμε κάποιες υπογραφές με τις οποίες δήλωναν οι Τσιγγάνοι ότι θέλουν να παραμείνουν σε ένα μόνιμο χώρο, στην περιοχή μεταξύ Αλιάρτου και Λιβαδειάς, ότι δεν θέλουν να πάνε προς τη Θήβα, γιατί είναι διαφορετικής φάρας, δεν συγχρωτίζονται πολύ καλά με τους Θηβαίους από κει. Ακόμη το θέμα μας αυτό εκκρεμεί. Υπάρχει είπαμε αυτή η επικοινωνία με το δήμαρχο της Λιβαδειάς να δούμε τι θα γίνει και στο μέλλον.

Πάμε λίγο στη Θήβα. Από τους δύο καταυλισμούς που έχουμε εκεί στον ένα μπηκάν φέτος λυόμενα για πρώτη φορά. Έχουμε και σύνολο των τσιγγανοπαίδων: 32 % οι εγγεγραμμένοι, 68 % οι μη εγγεγραμμένοι και από αυτούς κατά το σχολικό έτος 1999-2000 οι εγγραφέντες τσιγγανόπαιδες στο προπαρασκευαστικό κέντρο -δεν το λένε τμήμα, αλλά κέντρο, γιατί έχει και νηπιαγωγείο και δημοτικό, είναι παράρτημα σχολείου- ήταν 45 % και οι μη εγγραφέντες 55 % στο σύνολο των παιδιών.

Η φοίτησή τους είναι όπως και σε όλες τις περιοχές φαίνεται στα διαγράμματα. Είχαμε μια πολύ μεγάλη κάμψη στα Χριστούγεννα, γιατί υπήρχαν σημαντικά προβλήματα συνεργασίας ανάμεσα στον πρόεδρο των Τσιγγάνων, τον κο Μιχαλόπουλο, και τη ΔΕΚΑΕ, μια δημοτική επιχείρηση η οποία είχε γραφείο στήριξης των Τσιγγάνων. Τα προβλήματα αυτά είχαν ως

αντίτυπο τη μη φοίτηση των παιδιών, δηλαδή κάποια στιγμή ο πρόεδρος απαγόρευε στα παιδιά να πάνε στο σχολείο. Εκτός αυτού υπάρχει και μεταξύ των Χαλιδαίων και του άλλου καταυλισμού, του Καπατζόκη, μια αντιπαλότητα, ένας ανταγωνισμός, ο οποίος δυστυχώς φαίνεται και στο σχολείο: τσακώνονται τα παιδιά αριετές φορές, επεμβαίνουν οι μεγάλοι, δεν πάνε τη μια φορά από τον ένα καταυλισμό τα παιδιά στο σχολείο, δεν πάνε την άλλη από τον άλλο καταυλισμό και έτσι, και γι' αυτό το λόγο -δίπλα σε όλους τους άλλους που γνωρίζουμε- προκύπτουν προβλήματα σταθερής φοίτησης.

Συνεργάτης του προγράμματος έγινε ο προϊστάμενος του παραρτήματος, ο κος Καραπέτσος, ο οποίος είπαμε δεν μπορεί να είναι σήμερα εδώ, και ήταν και ο πρωτεργάτης στη δημιουργία κινήτρων για την προσέλευση των παιδιών. Μετά από όλες τις κινήσεις που έκανε ο Θανάσης, επιτεύχθηκε: (α) η αύξηση των εγγραφών στο σχολείο, (β) η συνεργασία με το σύλλογο δασκάλων και νηπιαγωγών της Θήβας, ο οποίος πρόσφερε χρήματα και ρούχα στα παιδιά, (γ) η συμμετοχή των μαθητών σε ημερίδα στίβου στη Βοιωτία με επιτυχία, (δ) η διεξαγωγή ημερίδας στη Θήβα, (ε) η τοποθέτηση δασκάλου στο σχολείο με μουσικές γνώσεις, ώστε να κάνουμε και μάθημα μουσικής, το οποίο, όμως, τελικά ματαιώθηκε γιατί εκ των υστέρων μάθαμε ότι ο δάσκαλος αυτός είχε κάνει αίτηση για απόσπαση στο εξωτερικό, (στ) ο εξοπλισμός του σχολείου με κομπιούτερ και μουσικά όργανα και (ζ) προσπάθεια ένταξης των μαθητών στο 4^ο Δημοτικό σχολείο, το όμορο σχολείο της περιοχής. Αφού έγιναν διάφορες συναντήσεις με τον προϊστάμενο του γραφείου, με τον σχολικό σύμβουλο, με το διευθυντή, με τους δασκάλους και το διευθυντή και του άλλου σχολείου, καταφέραμε να γραφτούν τέσσερα παιδιά από τα έξι που δώσαμε. Από αυτά φέτος συνεχίζουν το ένα σταθερά, τα δύο όχι σταθερά, και αυτά πάλι όχι για όλη τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς. Οι εκθέσεις των δασκάλων του σχολείου λένε ότι στην αρχή τα παιδιά είχαν ενδιαφέρον και ενθουσιασμό για το σχολείο, αλλά σιγά-σιγά έπεσε ο ενθουσιασμός τους και απομακρύνθηκαν από την τάξη.

Αυτό έγινε την πρώτη χρονιά. Φέτος προσπαθήσαμε ξανά να στείλουμε παιδιά στο σχολείο, αλλά το αποτέλεσμα ήταν σχεδόν μηδαμινό, απογοητευτικό. Αυτή τη στιγμή προσπαθούμε, επίσης, μέσω του προγράμματος "Νεολαία-Δράση 3" να έχουμε δάσκαλο μουσικής του χρόνου στο σχολείο. Δεν ξέρουμε αν θα έχουμε επιτυχία και σε αυτό. Είμαστε στο δρόμο. Ακόμη, δόθηκαν τρεις απολυτήριοι τίτλοι σε μαθητές του προπαρασκευαστικού κέντρου μετά από συνεννόηση του διευθυντή του σχολείου στο οποίο ανήκει το παράρτημα και του προϊστάμενου και του σχολικού συμβούλου, χωρίς όμως κατατακτήριες εξετάσεις. Και κάτι άλλο που πετύχαμε είναι ότι ξεκινάνε τα μαθήματα 18 Σεπτεμβρη αντί Νοέμβρη και τελειώνουν 30 Μαΐου αντί Απριλίου, όπως γινόταν τις άλλες φορές.

Σχετικά με την τοπική νομαρχιακή αυτοδιοίκηση, έγινε μια συνεργασία με το δήμαρχο Θήβας, τον κιο Κοκκίνη, ο οποίος είναι και γνωστός στο Δίκτυο, για να κάνουμε στην αρχή κάποια πράγματα μέσα στο σχολείο: μία περίφραξη, γιατί το σχολείο δεν είχε περίφραξη και ήταν δίπλα σε δρόμο ταχείας κυκλοφορίας, και κάποιες βελτιώσεις υλικοτεχνικής υποδομής. Συμμετείχαμε σε σύσκεψη φορέων που είχαν οργανώσει και οι σχολικοί σύμβουλοι και η τοπική αυτοδιοίκηση και διάφοροι άλλοι φορείς, αλλά εμείς παρουσιάσαμε σαν να μην υπήρχαμε εκεί! Η συνεργασία μας με τη ΔΕΚΑΕ, όμως, τελικά απέδωσε αρκετά πράγματα γιατί είχαμε έτσι δύο συνοδούς τσιγγάνους, έναν γαμπρό και τη νύφη του, οι οποίοι συνόδευαν τα παιδιά από τον καταυλισμό με το λεωφορείο μέχρι το σχολείο και παρέμεναν στο χώρο του σχολείου. Δυστυχώς, η ματαιώση εδώ ήρθε από τον έρωτα. Ερωτεύτηκαν αυτοί οι δυο, κλέφτηκαν και δεν συνεχίστηκε το εγχείρημα. Η ΔΕΚΑΕ, όμως, έδωσε μία νοσηλεύτρια στη θέση αυτών, η οποία κάνει πάλι αυτή τη δουλειά, δηλαδή συνοδεύει τα παιδιά από τους καταυλισμούς στο σχολείο. Πριν δοθεί η νοσηλεύτρια προσπάθησε η Ν.Ε.Λ.Ε. με τη διευθύντρια της στη Θήβα, η οποία έκανε αυτή τη συγκέντρωση των παιδιών μέχρι να βρεθεί ο κατάλληλος άνθρωπος. Επίσης, μία λογοθεραπεύτρια ήρθε και

δούλεψε σε εθελοντική βάση μέσω πάλι παρέμβασης της κας Κατσαβού, αλλά αυτό δεν συνεχίστηκε. Και η Νομαρχία μας βοηθάει αρκετά, βέβαια, γιατί έχει μισθωμένα λεωφορεία και μεταφέρει τα παιδιά από τους καταυλισμούς στο σχολείο.

Επίσης, στοχεύοντας στο να δημιουργήσουμε κίνητρο, από την εταιρεία Τρία Έψιλον είχαμε προμήθεια χυμών, από τον Πετσετάκη είχαμε γάλα στο σχολείο, μέσω της συνεργασίας μας με το μητροπολίτη Θηβών και Λιβαδειάς είχαμε σάντουιτς. Προσπαθήσαμε μάλιστα κάποια στιγμή να πάνε τα παιδιά στην κατασκήνωση της μητρόπολης, αλλά δεν έγινε αποδεκτό αυτό, δεν το καταφέραμε. Μέσω της συνεργασίας μας με τη ΧΕΝ είχαμε εβδομαδιαίο μάθημα Αγωγής της Υγείας και κάποια στιγμή είχαμε μία επικοινωνία και με την ομάδα σχεδιασμού εκπαιδευτικής πολιτικής του Δικτύου Ρομ.

Επίσης, αρθρογραφήσαμε, κυρίως ο Θανάσης, όχι εγώ, στον τοπικό τύπο. Είχαμε τρία άρθρα: "Τσιγγάνικη εκπαίδευση: όλο το σχολείο αγκαλιάζει τα τσιγγανόπουλα", "Σχολείο τσιγγάνων-σχολείο όλων μας" και ένα άρθρο σε εβδομαδιαίο τοπικό περιοδικό, Απρίλης 2001, "Φοίτηση τσιγγανοπαίδων-σχολείο τσιγγανοπαίδων Θήβας".

Με την τσιγγάνικη κοινωνία προσπαθήσαμε να έχουμε επικοινωνία μέσω του προέδρου των τσιγγάνων, ο οποίος στην αρχή είχε αντιρρήσεις για τη λειτουργία του προπαρασκευαστικού κέντρου, επειδή το θεωρούσε ειδικό σχολείο. Στην πραγματικότητα, όμως, οι αντιρρήσεις του ήταν πιο πολύ προσωπικές παρά εκπαιδευτικές. Επίσης, όσο είναι δυνατόν γίνονται κάποιες επισκέψεις από τους εκπαιδευτικούς στους καταυλισμούς για την ευαισθητοποίηση των γονέων.

Αυτή είναι σε γενικές γραμμές η δράση μας στο νομό Βοιωτίας. Πολλές φορές ένιωθα ότι έπαιζα το παιχνίδι του Γολιάθ με το Δαβίδ και μάλιστα κάποιες φορές έπαιρνα και τη σφεντόνα μου στο δρόμο. Είναι πολύ δύσκολα τα πράγματα και τα ξέρουμε πάρα πολύ καλά όλοι μας αυτά. Το δύσκολο είναι ότι βάζουμε κάποια στιγμή πολύ υψηλούς στόχους, οι οποίοι είναι ανέφικτοι σε

κάποιες συγκεκριμένες περιοχές και συγκεκριμένες συνθήκες. Τουλάχιστον μάθαμε ότι δεν χρειάζεται να έχουμε τόσο υψηλούς στόχους, πρέπει να χαμηλώσουμε κάποια πράγματα, χωρίς να κάνουμε επιπτώσεις που είχε αναφέρει και ο κος Γιότοβος σε μία άλλη ομιλία του. Να κρατάμε το στόχο μας, αλλά να γίνεται πιο εφικτός. Δηλαδή, αυτή τη στιγμή δεν μπορούμε να πούμε ότι θα στείλουμε τα παιδιά στο 4^ο Δημοτικό σχολείο. Η κοινωνία της Θήβας δεν είναι ακόμη έτοιμη να τα δεχτεί, δεν υπάρχει περίπτωση. Προσπαθούμε να βελτιώσουμε τις συνθήκες λειτουργίας του προπαρασκευαστικού κέντρου όσο γίνεται με ένα σχεδιάγραμμα το οποίο προσπαθούμε να το μικρύνουμε σε σχέση με τη χρονική διάρκεια της λειτουργίας του.

Στο πλαίσιο των γενικότερων εκτιμήσεών μας για μελλοντικές παρεμβάσεις στο νομό, αλλά και ευρύτερα στο πρόγραμμα, θα ήθελα να πω ότι πρέπει πρώτα απ' όλα να κάνουμε διαφορετική στοχοποίηση ανά περιοχές, τι θέλουμε, δηλαδή, να πετύχουμε σε κάθε περιοχή. Για να το πω πιο απλά, αλλιώς πρέπει να αντιμετωπίσουμε τους Τσιγγάνους του Ορχομενού και αλλιώς τους Τσιγγάνους της Θήβας. Αν έχουμε μία τακτική σε όλα τα μέτωπα, σε όλες τις περιοχές, νομίζω ότι θα έχουμε αποτυχία μετά.

Επίσης, χρειάζεται επιστημονική παιδαγωγική στήριξη και ενίσχυση σχολείων και εκπαιδευτικών σε συνεχή και εξελισσόμενη βάση τόσο σε ποιοτικό επίπεδο με τη μορφή σχολικής επιμόρφωσης, όσο και σε πρακτικό, σε υλικοτεχνική υποδομή και διδακτικό υλικό. Να εμπλακεί το σχολικό συμβούλιο στο πρόγραμμα, να επιμορφώσει σε πανελλαδικό επίπεδο με συναντήσεις ενημερωτικού περιεχομένου για τους στόχους του προγράμματος, τη φιλοσοφία και τη θεωρητική κατεύθυνση, το διδακτικό υλικό, το πλαίσιο και τον τρόπο χρήσης του στα σχολεία. Εάν δεν εμπλέξουμε τους σχολικούς συμβούλους, οι οποίοι είναι υπεύθυνοι τελικά, αφού αυτοί φτιάχνουν τα αναλυτικά προγράμματα, αυτοί θα μιλήσουν στους δασκάλους, αυτοί έχουν στα χέρια τους το υλικό που πρέπει να προωθήσουν κάθε φορά, δεν θα έχουμε

βοηθούς, θα έχουμε κόντρες και θα έχουμε και χίλια δυο τα οποία δεν είναι και τόσο ευχάριστα και αποτελεσματικά.

Ιδιαίτερη σημασία πρέπει να δοθεί -και είδατε από το παράδειγμα του Ορχομενού στον παιδικό σταθμό- στη στήριξη καλλιέργειας της σχολικής εκπαίδευσης και σε συνεργασία με τους κατά τόπους δήμους και παιδικούς σταθμούς να δημιουργηθούν κέντρα παιδιού, απαραίτητοι σταθμοί για την κοινωνικοποίηση και σχολική ένταξη των παιδιών.

Μια άλλη πρόταση θα ήταν η υλοποίηση προγράμματος περιγραφικής αξιολόγησης, με κίνητρα για τους εκπαιδευτικούς -γιατί κανείς δεν δουλεύει τζάμπα στην εποχή μας, έχουν τελειώσει οι άνθρωποι της θυσίας και το ξέρουμε πολύ καλά αυτό- και σε αμιγή σχολεία τσιγγανοπαίδων, αλλά και σε σχολεία όπου βρίσκονται τσιγγανόπαιδα. Μια αξιολόγηση η οποία θα είναι και συγκριτική και περιγραφική, με στοιχεία της προσωπικότητας του παιδιού (συνεργασία, αυτοπεποίθηση, πρωτοβουλία και συναισθηματική νοημοσύνη). Έτσι, θα αναγκάσουμε το διδάσκαλο πλέον να σκύψει πάνω από το παιδί, όχι το μαθητή, από το συγκεκριμένο παιδί, τον Τάσο, την Κατερίνα, την Ελένη... και θα τον δούμε να μαθαίνει και να προσέχει το παιδί. Είναι πολύ σημαντικό αυτό. Για να γίνει βέβαια είπαμε ότι θα χρειαστούν κίνητρα. Αν καταφέρει το Πρόγραμμα να αποκτήσει τα κίνητρα αυτά, θα είναι ευχής έργον.

Προτείνουμε, επίσης:

α) Αξιοποίηση και προβολή του διδακτικού υλικού του Προγράμματος με επιμορφώσεις των εκπαιδευτικών σε αυτό, έρευνα δράσης για τη χρήση των βιβλίων στα σχολεία και διαμόρφωση ενός εύχρηστου οδηγού.

β) Δημιουργία διδακτικού υλικού για μαθητές με φτωχό και περιορισμένο λεξιλόγιο. Από ό,τι είδαμε κυρίως στο προπαρασκευαστικό κέντρο, τα βιβλία μας δεν ήταν εύχρηστα. Δεν τα καταλαβαίνουν τα παιδιά, τους είναι πάρα πολύ δύσκολο. Ένα βιβλίο απλό, με πολλές εικόνες και ασκήσεις καλλιέργειας του προφορικού λόγου ίσως να ήταν πιο αποτελεσματικό.

γ) Δημιουργία δικτύου σχολείου και προπαρασκευαστικών τμημάτων για τσιγγανόπαιδες για ανταλλαγή πληροφοριών, έγκαιρη και έγκυρη ενημέρωση.

δ) Καθορισμό του έργου και των αρμοδιοτήτων των τοπικών συνεργατών και η κοινοποίησή τους μέσω του Υπουργείου Παιδείας στις Διευθύνσεις της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Να ξέρουμε και εμείς τι έχουμε να κάνουμε και πώς έχουμε να το κάνουμε.

ε) Ενημέρωση και επιμόρφωση συνεργατών σχετικά με τις θεωρητικές αρχές και κατευθύνσεις του Προγράμματος, τις εκπαιδευτικές και παιδαγωγικές στρατηγικές και το διδακτικό υλικό. Μία συνάντηση που κάνουμε μία φορά το χρόνο πιστεύω ότι δεν αρκεί, δεν φτάνει.

Σε ό,τι αφορά τώρα την κοινότητα των τσιγγάνων, δεν μπορούμε να κάνουμε κάτι για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης, αλλά μπορούμε να συνεργαστούμε με τους φορείς που είναι υπεύθυνοι. Παρεμβάσεις στο σύλλογο γονέων και κηδεμόνων μπορούμε να κάνουμε πάλι με τη συνεργασία των τοπικών φορέων και των δημοτικών επιχειρήσεων, οι οποίες έχουν αρχίσει να δραστηριοποιούνται σε αυτούς τους τομείς -και έχουν και τα μέσα να το κάνουν- με τη δημιουργία σχολής γονέων με πολύ διακριτικό τρόπο. Γιατί, βέβαια, δεν μπορούμε να κάνουμε σχολή γονέων των Τσιγγάνων μόνο στον Ορχομενό· θα κάνουμε σχολή γονέων όλων των γονέων και εκεί μέσα θα περάσουμε αυτό που πρέπει να περαστεί.

Μία άλλη βοήθεια που θα ήταν πολύ σημαντική στα σχολεία αυτά όπως είναι του Ορχομενού, αλλά και στο προπαρασκευαστικό κέντρο, είναι η ύπαρξη κοινωνικής λειτουργού. Είναι μια ειδικότητα απαραίτητη, γιατί γνωρίζουμε πολύ καλά ότι οι Τσιγγάνοι δεν αντιμετωπίζουν πρόβλημα μόνο στην εκπαίδευση, αλλά και πάρα πολλά άλλα προβλήματα. Μία κοινωνική λειτουργός θα είναι ο συνδετικός κρίκος ανάμεσα στο δάσκαλο και την οικογένεια, γιατί ο δάσκαλος δεν μπορεί να τρέξει όπως θα τρέξει η κοινωνική λειτουργός, δεν μπορεί να λύσει προβλήματα υγείας ή επιδομάτων, ζητήματα έντονων παραβατικοτήτων, ναρκωτικών στην οικογένεια ή άλλα προβλήματα

υγείας. Δεν μπορεί να τα λύσει αυτά ο δάσκαλος, για να πούμε ότι το παιδί θα έρθει μετά στο σχολείο και θα είναι απερίσπαστο να ακολουθήσει την εκπαιδευτική αγωγή που του έχουμε όσο καλή αγωγή και να έχει.

Τέλος, μία άλλη κίνηση που μπορεί να βγάλει και προς τα έξω το Πρόγραμμα είναι να κάνουμε διαφήμιση. Να γίνει, δηλαδή, μια ομάδα εδώ στο Πρόγραμμα, στο Πανεπιστήμιο, που να διαφημίζει αυτό που πιστεύουμε και αυτό που πάμε να κάνουμε.

Αυτές είναι με λίγα λόγια οι μελλοντικές παρεμβάσεις που θα μπορούσαμε να έχουμε. Έχω κάνει και μια επιλογή από εγκυκλίους που ίσως θα ήταν χρήσιμες να τις ακούγαμε όλοι.

Τρεις είναι οι άξονες στο πώς ορίζει το Υπουργείο τις αρμοδιότητες των εκπαιδευτικών αρχών και των εκπαιδευτικών σχετικά με τις εγγραφές, φοίτηση, πρόγραμμα μαθημάτων, διαμόρφωση συνθηκών, συνεργασία φορέων, όριο ηλικίας και μεταφορά μαθητών, τοποθέτηση εκπαιδευτικών σε φροντιστηριακά τμήματα, τμήματα ενισχυτικής διδασκαλίας και προπαρασκευαστικά τμήματα και εμπλοκή του Προγράμματος και των συνεργατών του.

Η μία "φοβερή" εγκύκλιος ήταν το 1995, με θέμα της την εγγραφή και φοίτηση των τσιγγανοπαίδων στο νηπιαγωγείο και το δημοτικό σχολείο. Σε αυτή δίνεται έμφαση στην προσπάθεια ένταξης των τσιγγανοπαίδων προσχολικής εκπαίδευσης, προκειμένου να εξασφαλιστεί ένα ελάχιστο επίπεδο ίσων ευκαιριών. Οι διευθυντές των σχολείων και οι προϊστάμενοι των νηπιαγωγείων ενθαρρύνονται να συναναλάβουν, να φροντίσουν για τις εγγραφές και τη φοίτηση των τσιγγανοπαίδων της περιοχής τους. Τόσο στα δημοτικά σχολεία όσο και νηπιαγωγεία θα γίνονται δεκτά -ανεξάρτητα από αν είναι γραμμένα σε μητρώα ή δημοτολόγια, παιδιά σχολικής και προσχολικής ηλικίας που διαμένουν σε καταυλισμούς σε συνεργασία με τους διευθυντές-προϊσταμένους νηπιαγωγείων. Οι εγγραφές θα κοινοποιούνται στις Διευθύνσεις της πρωτοβάθμιας και τη μεταφορά των μαθητών αναλαμβάνει η τοπική αυτοδιοίκηση. Εξασφαλίζεται η φοίτηση με τη δημιουργία

προικατασκευασμένων αιθουσών στους καταυλισμούς με τη συνεργασία της τοπικής αυτοδιοίκησης. Παροτρύνεται συνεργασία σε μορφή σύσκεψης νομαρχιακού επιπέδου με πρωτοβουλία του προϊσταμένου διεύθυνσης των τοπικών φορέων και διατίθενται ειδικές πιστώσεις για την κάλυψη των αναγκών σε δασκάλους και νηπιαγωγούς. Επίσης, οι σχολικοί σύμβουλοι αναλαμβάνουν την τροποποίηση του προγράμματος, ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες και τις δυνατότητες των μαθητών αυτών. Είναι οδηγίες που δίνει η εγκύκλιος του 1995. Και τέλος, ζητείται έκθεση πεπραγμένων και στοιχεία φοίτησης ή μη φοίτησης των τσιγγανοπαίδων στους προϊσταμένους της Διεύθυνσης μέχρι 30 Σεπτεμβρίου - βάζει και πολύ μικρό όριο, μέσα σε ένα μήνα.

Από το 1995 μέχρι το 1998 οι περισσότερες εγκύκλιοι που κοινοποιούνται αφορούν στατιστικά στοιχεία φοίτησης, κάρτα μετακινούμενου μαθητή κτλ.

Στην εγκύκλιο του 1999, 27/8/1999, με θέμα "Πρόγραμμα λειτουργίας των δημοτικών σχολείων", επισημαίνεται μόνο στην 11^η παράγραφο ότι ισχύουν οι ειδικές διατάξεις που προβλέπουν τις υποχρεώσεις όλων των εμπλεκόμενων εκπαιδευτικών και εκπαιδευτικών αρχών, για να συμβάλουν στην εφαρμογή του νόμου που προβλέπει υποχρεωτική φοίτηση όλων των μαθητών. Με συντονισμένες προσπάθειες και τη συνεργασία όλων των φορέων πρέπει να δημιουργηθούν οι απαραίτητες προϋποθέσεις για την προσέλιυση και φοίτηση στο δημοτικό σχολείο και νηπιαγωγείο όλων των παιδιών των ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων (τσιγγανοπαίδων, τσιγγάνων κτλ.). Αυτή είναι η μοναδική αναφορά που γίνεται το 1999.

Σε εγκύκλιο με ημερομηνία 1/9/1999 και θέμα "Φοίτηση τσιγγανοπαίδων" αναφέρεται αόριστα ο χρόνος, ο τρόπος και ο σκοπός των τμημάτων της ενισχυτικής διδασκαλίας (προπαρασκευαστικά τμήματα) και των ταχύρυθμων προπαρασκευαστικών τμημάτων, η χορήγηση κάρτας του μετακινούμενου μαθητή, το δικαίωμα μεταφοράς μαθητών και νηπίων, η διάθεση επιπλέον εκπαιδευτικού προσωπικού και η παράκληση για την εργασία

με τους κατά τόπους υπευθύνους του Προγράμματος. Εδώ έχει ενδιαφέρον - κάποια στιγμή θα το διαβάσετε και σε ένα δελτίο που σκοπεύουμε να κυκλοφορήσει- το πώς ορίζεται τι είναι τμήμα ενισχυτικής διδασκαλίας. Άλλο είναι οι ενισχυτικές διδασκαλίες, άλλες οι τάξεις υποδοχής, άλλο το φροντιστηριακό τμήμα και άλλο τελείως η ειδική τάξη. Είναι τελείως διαφορετικά πράγματα, αλλά συχνά έχουν μπερδευτεί και χρησιμοποιούνται σε κάθε περίπτωση ανάλογα. Πολλές φορές ως ειδική τάξη εννοούνται όλα τα υπόλοιπα.

Το όριο ηλικίας για φοίτηση μαθητών στο δημοτικό σχολείο (εγκύκλιος με ημερομηνία 6/3/2000) είναι το 16^ο έτος της ηλικίας και αυτό είναι πολύ σημαντικό για τα ταχύρρυθμα προπαρασκευαστικά τμήματα που λέγαμε.

Και στην τελευταία εγκύκλιο της 6/9/2000 με θέμα "Πρόγραμμα λειτουργίας των δημοτικών σχολείων", εκτός από τη θεωρητική προσέγγιση για καταπολέμηση της σχολικής αποτυχίας ως στοιχείο κλειδιού για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού, επαναλαμβάνεται κατά γράμμα η 11^η παράγραφος που αναφέραμε και προηγουμένως το 1999. Όμως, για πρώτη φορά αναφέρεται στη νέα αυτή παράγραφο ότι ιδρύονται οργανικές θέσεις για αλλοδαπούς, παλιννοστούντες και τσιγγάνους μαθητές σε συγκεκριμένα σχολεία. Το Υπουργείο είδε κάποιες ανάγκες μέσα από τα στατιστικά που στέλνουμε κάθε χρονιά και έκανε τις θέσεις αυτές, μετά όμως ήρθαν και προτάσεις από τα σχολεία για να αυξηθούν οι οργανικές θέσεις. Δεν μπήκε κάποιος περιορισμός ή κάποια οδηγία ποιοι θα αναλάβουν αυτές τις θέσεις και αυτό είναι ένα πολύ μεγάλο ερωτηματικό. Ενώ στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση για τις τάξεις υποδοχής λέει ότι ο εκπαιδευτικός θα πρέπει τουλάχιστον να είναι επιμορφωμένος, να έχει κάποια εμπειρία, εδώ δεν αναφέρεται τίποτα σχετικό. Το μόνο που επισημαίνεται είναι ότι αν κάποια στιγμή δεν υπάρχει ανάγκη λειτουργίας του προπαρασκευαστικού τμήματος ή της τάξης υποδοχής των συγκεκριμένων σχολείων, μετακινείται ο εκπαιδευτικός μαζί με την οργανική του θέση σε ένα άλλο σχολείο. Θα έλεγα

ότι αν κάποια στιγμή το Υπουργείο ήταν πιο ξεκάθαρο στις οδηγίες που δίνει μέσω των εγκυκλίων, παρόλο που ξέρουμε ότι αυτές οι οδηγίες δεν ακολουθούνται κατά γράμμα, ίσως να είχαμε και κάποια καλύτερα αποτελέσματα. Γνωρίζω την αντιφατικότητα που υπάρχει ανάμεσα στη θεωρία και την πράξη, αλλά θα έπρεπε ίσως να γίνει και κάποια βελτίωση στον τρόπο που μεταφέρονται οι οδηγίες από πάνω προς τα κάτω. Μία απλή πρόταση θα ήταν, αφού ξέρει το Υπουργείο ποια σχολεία έχουν τσιγγανόπαιδα, ας στείλει οδηγίες στα σχολεία τα συγκεκριμένα. Τόσα στατιστικά έχουμε στείλει. Τι γίνονται αυτά τα στατιστικά;

(**κος Παπακωνσταντίνου**):) Για να δώσω μια απάντηση σε αυτό, θα έλεγα ότι εμείς ως Πρόγραμμα επιχειρήσαμε δύο χρονιές να κάνουμε αυτή την καταγραφή σε πανελλήνια κλίμακα, καταγράφοντας πού υπάρχουν παιδιά του πληθυσμού-στόχου. Το Υπουργείο δεν μπόρεσε να διακινήσει τα σχετικά έντυπα. Αυτό σημαίνει ότι στην πρώτη εντολή απάντησε το 50 % των σχολείων και στη δεύτερη συμπληρωματική που ζητήθηκε, επειδή δεν απάντησαν όλοι, απάντησε περίπου το 73 % των σχολείων. Φανταστείτε πόσοι διευθυντές έγραψαν και πόσοι δεν έγραψαν, δηλαδή κάποιος μπορεί να μην απαντάει στο Υπουργείο. Να του στέλνει ο προϊστάμενος ένα έγγραφο, ζητώντας του μια πληροφορία, και εκείνος να τον γράφει στα παλιά του τα παπούτσια με τον πιο απλό τρόπο. Έτσι, δεν μπορέσαμε να κάνουμε έναν χάρτη της Ελλάδος στον οποίο να φαίνονται οι σχολικές μονάδες και η σύνθεση του πληθυσμού. Σε αυτό το πρόβλημα αποτύχαμε και αυτό έγινε μέσω της διοίκησης.

Ιδιαίτερη αναφορά στην εμπλοκή του Προγράμματος και των ειδικών συνεργατών μέσω Υπουργείου γίνεται στην εγκύκλιο του 1999, η οποία ενημερώνει ότι το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων εφαρμόζει ειδικό Πρόγραμμα εκπαίδευσης τσιγγανοπαίδων σε όλη τη χώρα και παρακαλούνται οι σχολικοί σύμβουλοι, οι προϊστάμενοι διευθύνσεων και γραφείων, οι διευθυντές σχολείων και οι εκπαιδευτικοί να συνεργάζονται με τους κατά τόπους υπευθύνους του

προγράμματος σε ό,τι αφορά εκπαιδευτικό υλικό, συμμετοχή σε σεμινάρια κτλ., για να καταστούν αποτελεσματικές οι εκπαιδευτικές παρεμβάσεις στον χώρο των Τσιγγάνων. Η δεύτερη αναφορά που γίνεται από το Υπουργείο είναι στην εγκύκλιο της 2/3/2001, όπου ζητείται πάλι να υπάρχει η απαραίτητη συνεργασία, αν αυτό ζητηθεί, για να διευκολύνεται το έργο των συνεργατών του Προγράμματος και κοινοποιείται κατάλογος με τα ονόματα και τα τηλέφωνα των συνεργατών. Καλό θα είναι να αναφερθεί κάποια στιγμή σε κάποια εγκύκλιο ποιο είναι το έργο μας ακριβώς, γιατί δεν λέει τίποτα αυτό το αόριστο "κτλ.", για να αποφύγουμε συγκρούσεις που έχουμε αντιμετωπίσει όλοι στην εκπαίδευση και στην εμπλοκή μας με τους φορείς. Αυτά.